

Tekst: Ank Zegwaard

Ras van het jaar Ras van het jaar Ras v

Veluws heideschaap: ras van het jaar 2015

Rudolf van Bottenburg

Kuddes met Veluwse heideschappen begrazen nog steeds de heidevelden van de Veluwe en in Overijssel. Ze lijken wel zo van de beroemde schilderstukken van de negentiende eeuw af te zijn gelopen. Dit stukje levend erfgoed heeft de SZH uitgeroepen tot ras van het jaar 2015. Dat betekent dat het ras dit jaar extra aandacht krijgt.

Het Veluwse heideschaap behoort naast de Schoonebeeker, het Kempisch en het Drents heideschaap tot de groep oorspronkelijke heideschappen. Kenmerkend voor deze dieren is hun soberheid. Ze zijn gewend om te leven van de vegetatie op de heidevelden en grote afstanden af te leggen, wat zichtbaar is aan hun poten. Hun vacht is langharig en draderig, zodat de dieren niet achter struiken blijven hangen. Het Veluws heideschaap is een groot en lang schaap dat relatief hoog op de benen staat. De kop heeft een voorname uitstraling met de gebogen neuslijn, een zoge-

noemde ramsneus, en een zijdeachtige glans. Soms zitten er voskleurige vlekjes op kop en poten. Het crèmewitte schaap heeft

vrij grove witte wol, is hoornloos en heeft een lange staart met wol erop.

Tijdelijke groei schapenteelt

De schapenteelt nam in ons land een grote vlucht door de opkomst van de lakenindustrie. In de zestiende eeuw groeide het aantal heideschappen snel. Zij waren, naast de kustschappen, voorname wolleveran-

Kudde Veluwse heideschappen in een natuurgebied op de Veluwe

Rudolf van Bottenburg

Ras van het jaar Ras van het jaar Ras van het jaar Ras

ciers. Maar aan het eind van die eeuw nam de concurrentie door buitenlandse schapenteelt sterk toe. Dat betekende dat het aantal Nederlandse heideschappen weer sterk afnam.

Mestleverancier

Pas vanaf het midden van de achttiende eeuw namen de aantallen weer toe, omdat men een goede toepassing vond voor de mest die heideschappen produceerden. Door stijging van de graanprijzen was er behoefte aan vruchtbare akkers waarop graan geteeld kon worden. Overdag graasden de schapen op de 'wilde gronden', de heide, en 's nacht verbleven ze in de schaapskooi. Dat was een soort potstal waar de schapen hun mest deponeerden. Met die mest werd de arme grond van de nabijgelegen akkers verrijkt.

Het schaap in de schilderkunst

De betekenis van de schapen vond zijn weerspiegeling in de schilderkunst. In de zestiende en zeventiende eeuw schilderden men vooral melkschappen met ander vee. Maar toen eenmaal kuddes met Schoonebeekers, Drentse en Veluwe heideschappen op uitgestrekte heidevelden een vertrouwd beeld waren, werd dat het onderwerp van veel schilderijen.

Komende en gaande schapen

Anton Mauve (1838-1888) was een van de bekendste schapenschilders van de Haagse School. Hij schilderde vaak de kuddes Veluwe heideschappen in de buurt van Laren. Zijn schilderijen waren enorm populair in Amerika. Bij de waardering van de stukken hanteerde men een onderscheid tussen 'komende' en 'gaande' scha-

pen, waarbij de eerste het meeste opbrachten. De gemeente Laren, waar Mauve vaak verbleef, laat de band met deze schilder zien door middel van afbeeldingen van zijn schilderstukken met komende of gaande schapen bij de gemeentegrenzen.

Nieuwe functie natuurbeheer

Toen aan het begin van de twintigste eeuw door de uitvinding van kunstmest heideschappen hun functie als mestleverancier verloren, liep hun aantal snel terug. Na 1960 leek het Veluws heideschaap bijna te zijn uitgestorven, maar degenen die dit stuk cultureel erfgoed wilden behouden, hebben naar een nieuwe functie voor heideschappen gezocht en gevonden. Heideschappen bleken door hun graasgedrag uitermate geschikt te zijn voor natuurbeheer. Kuddes heideschappen onder leiding van een deskundige herder zorgen ervoor dat de heide geen bos wordt en dat heideplanten nieuwe uitgroei hebben. Samen met de SZH heeft men toen weer een vrij raszuivere populatie Veluwe heideschappen weten op te bouwen. De functie in natuurbeheer hebben ze nog steeds.

Zuinig op cultureel erfgoed

Toch wordt het voortbestaan van de kuddes bedreigd, omdat het traditioneel herderen met kuddes van oorspronkelijke streekassen felle concurrentie ondervindt van bedrijven die uit commercieel oogpunt kruislingen of buitenlandse rassen gebruiken en geen oog hebben voor de waarde van cultuurhistorie. Kuddes Veluwe heideschappen kwamen van oudsher voor op de Veluwe, op de aan de Veluwe grenzende zandgrondgebieden in het Gooi en in Overijssel (daar al dan niet gekruist met Drentse

Gaande schapen van Mauve bij het verlaten van de plaats Laren

heideschappen). Ze zijn als het ware het vlaggenschip van de Veluwe. Maar zolang hun cultuurhistorische waarde niet wordt verzilverd, ziet de toekomst in natuurbeheer voor kuddes streekeigen heideschappen er somber uit. Met het Veluwe heideschaap als ras van het jaar vraagt de SZH extra aandacht voor het behoud van alle Nederlandse heideschappen, omdat streekassen niet alleen in het natuurbeheer een belangrijke taak hebben, maar ze hebben ook een recreatieve en educatieve waarde. Ze maken cultuurhistorie tot een levend onderdeel van onze samenleving. ●

Erkende SZH-fokcentra

Informatie over de kuddes zie:

- www.edeseschaapskudden.nl
- www.schaapskudde-epe-heerde.nl
- www.staatsbosbeheer.nl (Hoog Buurlo)
- www.landschapoverijssel.nl (Lemelerberg)
- www.schapedrift.nl (Ermelo)
- www.schaapskudde.nl (Rheden)